

**HYGIËNERICHTLIJNEN
VOOR
COSMETISCHE TATOEAGE
EN
PERMANENT MAKE-UP**

APRIL 2009

Landelijk Centrum Hygiëne en Veiligheid
Postbus 2200
1000 CE Amsterdam
tel: 020 555 54 15
fax: 020 555 56 71
e-mail: info@lchv.nl
internet: www.lchv.nl

De richtlijnen zijn in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport opgesteld door het Landelijk Centrum Hygiëne en Veiligheid.

Met dank aan Dhr. Drs. H.R. Reus, Dhr. L. Nijboer en Dhr. R. van Dijk van de Voedsel en Waren Autoriteit, Dhr. A.C.P. de Bruijn en de Dhr. Ir. A.W. van Drongelen van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Dr. H.J.C. de Vries, Afdeling Dermatologie, Academisch Medisch Centrum Amsterdam tevens SOA polikliniek, GGD Amsterdam, Mw. C. Pronk-Zuurmond, Mw. M. den Dolder en de heer H. van Venetië van de Algemene Nederlandse Brancheorganisatie Schoonheidsverzorging, Dhr. G. Roorda en Dhr. Ir. J.W.J. Rijk van Hoofdbedrijfschap Ambachten, Dhr. A. Kurucz van Ecuri Cosmetics B.V., Mw. M. Bisschops van MB Cosmetics, Dhr. P. Zevenbergen van Medeco, Mw. T. Daha van de Werkgroep Infectiepreventie, Dhr. Dr. H. Schilthuis en Mw. C. Arends van de Inspectie Gezondheidszorg, Dhr. B.J. Bos van het Centrum Infectieziektebestrijding, Mw. Drs. M.A. van Vugt van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Mw. H. Christophe van de GGD Hart voor Brabant, Mw. M. Moritz-Berends van de GGD Noord Holland Noord, Dhr. L. van der Laan van de GGD Gelre-IJssel, Mw. M. Leijen van de GGD Kennemerland, Mw. Drs. W. Kunst van de Hulpverleningsdienst Groningen, Dhr. A. Boonstra, Mw. J. Worp en Mw. F.E.M. Aanhane van de GGD Amsterdam.

Het LCHV is een onderdeel van het RIVM/Cib.

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING.....	1
1 BESCHERMING TEGEN BLOEDOVERDRAAGBARE ZIEKTEN ..	4
1.1 VACCINATIE TEGEN HEPATITIS B.....	4
1.2 PRIKKEN AAN EEN GEBRUIKTE NAALD.....	4
2 BOUW, INRICHTING EN APPARATUUR BEHANDELRUIMTE	5
2.1 BOUW EN INRICHTING	5
2.2 APPARATUUR EN MATERIAAL	6
2.2.1 Pigmenteerapparatuur	6
2.2.2 Naaldcontainer	6
2.2.3 Inkt- en pigmentstoffen.....	6
3 ALGEMENE RICHTLIJNEN	8
3.1 PERSOONLIJKE HYGIËNE EN HYGIËNISCHE WERKWIJZE.....	8
3.2 GEDRAGSCODE EN LEEFTIJDEN	9
3.3 ALLERGISCHE REACTIES	9
3.4 PIJNSTILLING.....	10
3.5 VERWIJDEREN VAN TATOEAGES.....	11
3.6 HET BEWAREN VAN STERIELE NAALDMODULES	12
4 WERKWIJZE EN BEHANDELING VÓÓR, TIJDENS EN NA HET COSMETISCHE TATOEËREN OF PERMANENTE MAKE-UP.....	13
4.1 WERKWIJZE VÓÓR EN TIJDENS HET COSMETISCH TATOEËREN OF PERMANENTE MAKE-UP.....	13
4.2 WERKWIJZE NA HET COSMETISCH TATOEËREN OF PIGMENTEREN	16
5 TRANSPORT VAN GEBRUIKTE INSTRUMENTEN.....	17
6 REINIGING EN DESINFECTIE	18
6.1 DE PIGMENTEERAPPARATUUR EN DE WERKPLEK SCHOONMAKEN.....	18
6.2 WASGOED.....	19
7 TOEZICHT, HANDHAVING EN WETGEVING	20
7.1 TOEZICHT.....	20
7.2 HANDHAVING.....	20
7.3 WETGEVING	20
8 BIJLAGEN.....	22
8.1 TOESTEMMINGSFORMULIER.....	22
8.2 NAZORGINSTRUCTIE VOOR COSMETISCHE TATOEAGES EN PERMANENTE MAKE-UP	23
8.3 INFORMATIE OVER DE RISICO'S VAN COSMETISCHE TATOEAGES EN PERMANENTE MAKE-UP	24
8.4 HANDHYGIENE MEDEWERKERS	26
8.5 REFERENTIELIJST.....	29
9 LITERATUUR.....	30

INLEIDING

Richtlijnen

Onderstaande richtlijnen zijn opgesteld voor personen¹ die uitsluitend tatoeëren met behulp van een pigmenteerpen.

Voor het aanbrengen van deze tatoeages (ofwel permanente make-up) wordt gebruik gemaakt van pigmenteerapparatuur zoals is beschreven in paragraaf 2.2.1. Als gebruik wordt gemaakt van andere tatoeëerapparatuur dan moeten de 'Hygiënerichtlijnen voor tatoeëren' worden gevolgd.

Hygiëneregels voor het aanbrengen van permanente make-up zijn reeds opgenomen in de tweede herziene versie van de Code van de Schoonheidsspecialist (2003) die is uitgegeven door het Hoofdbedrijfschap Ambachten te Zoetermeer. De hygiëneregels zoals deze zijn opgenomen in de Code van de Schoonheidsspecialist zijn in deze richtlijnen geïncorpo-reerd.

Cosmetische tatoeage

Cosmetische tatoeages zijn onder te verdelen in permanente make-up zoals het aanbrengen van lipcontouren, eyeliner en wenkbrauwen en het camoufleren van huidaandoeningen zoals littekens en hypopigmentatie. Ook bij postoperatieve reconstructies speelt tatoeëren een steeds grotere rol. Het tatoeëren van een tepel na een borstoperatie is een bekende behandeling.

Alhoewel de cosmetische tatoeages soms een ander doel hebben en vaak ook in een geheel andere 'setting' worden aangebracht is de feitelijke handeling gelijk aan die van een traditionele tatoeage. Om die reden wordt de cosmetische tatoeage inclusief permanente make-up onder dezelfde regelgeving geschaard als het traditionele tatoeëren. Deze richtlijnen zijn specifiek bedoeld voor het aanbrengen van cosmetische tatoeages.

Tatoeëren

Het Engelse woord "tattoo" is afkomstig van het Tahitiaanse woord "tatu" dat merken betekent. Tatoeages kunnen op alle lichaamsdelen worden aangebracht.

Door middel van een (elektrisch aangedreven) naald worden er inkt- en pigmentstoffen vlak onder de huid aangebracht.

Van sommige inkt- en pigmentstoffen is bekend dat deze schadelijke gevolgen kunnen hebben voor de gezondheid. Daarom worden aan deze stoffen strenge eisen gesteld. De controle op het gebruik van inkt- en pigmentstoffen wordt uitgevoerd door Voedsel en Waren Autoriteit.

Indien een cosmetische tatoeage of permanente make-up onder onhygiënische omstandigheden of op ondeskundige wijze wordt aangebracht, of als de cliënt de nazorginstructies niet nauwlettend in acht neemt, kunnen na het aanbrengen van een tatoeage of permanente make-up complicaties ontstaan.

Complicaties zijn o.a.:

- acute ontstekingsreacties;
- allergische reacties als gevolg van inkt- en pigmentstoffen;
- huidaandoeningen.

¹ Personen die deze tatoeages of permanente make-up aanbrengen zijn meestal werkzaam in schoonheidssalons, beautyfarms e.d.. In deze richtlijn worden deze personen 'behandelaars' genoemd.

Cosmetisch tatoeëren wordt in de regel uitgevoerd door niet-medici en geschiedt niet onder medische verantwoordelijkheid. De techniek is niet altijd tijdens een opleiding geleerd, maar door collega's of tijdens kortdurende leverancierstrainingen bijgebracht. Hygiënisch en aseptisch werken is een vereiste. Aseptisch werken wil zeggen dat voorkomen wordt dat ziektekiemen worden overgebracht.

Tijdens het cosmetisch tatoeëren ontstaat een wond die tijd en zorg nodig heeft om te genezen. Met een goede verzorging is de wond na ongeveer een week genezen. Algemene gezondheid en persoonlijke hygiëne spelen hierbij een rol.

Het is belangrijk vooraf bij de cliënt na te gaan of hij/zij allergisch is voor bepaalde pigmentsoorten en of er andere redenen zijn om geen cosmetische tatoeage of permanente make-up aan te brengen.

Een cosmetische tatoeage of permanente make-up die vakkundig, op een hygiënisch verantwoorde wijze is aangebracht en die volgens de instructies wordt verzorgd, levert in de praktijk de minste problemen op.

Om de complicaties die kunnen optreden bij het aanbrengen van een cosmetische tatoeage of permanente make-up te minimaliseren heeft het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport het Landelijk Centrum Hygiëne en Veiligheid gevraagd landelijke richtlijnen op te stellen voor het aanbrengen van cosmetische tatoeage of permanente make-up. In deze richtlijnen wordt aangegeven aan welke eisen minimaal moet worden voldaan. Afwijken van de eisen in deze richtlijn kan alleen als een vergelijkbaar of beter alternatief wordt toegepast. Of een werkwijze, methode of middel een vergelijkbaar of beter alternatief is, is ter beoordeling van de inspecteur van de GGD.

In deze richtlijn wordt uitgegaan van het aanbrengen van cosmetische tatoeages en permanente make-up op een vaste locatie. In de praktijk worden cosmetische tatoeages en permanente make-up ook regelmatig op beurzen en op andere locaties aangebracht. Dit is alleen toegestaan als aan de minimale eisen die gesteld zijn in deze richtlijn wordt voldaan en een dergelijk evenement ten minste twee maanden voor aanvang van het evenement schriftelijk is gemeld bij de plaatselijke GGD (Warenwetregeling vrijstelling vergunningplicht tatoeëren en piercen).

Symbolen²

Ieder voorschrift in deze richtlijn is aangegeven met een symbool met de volgende betekenis:

- Wetboek = wettelijk verplicht voorschrift, bijvoorbeeld normen toepassen van verdovingen. Aan deze voorschriften moet op basis van bestaande wetgeving (al) worden voldaan.
- Handje = landelijk vastgestelde norm, wordt door de branche als professioneel handelen beschouwd, bijvoorbeeld inrichtingseisen. Deze punten worden bij het toezicht van de GGD getoetst.
- Lachebek = advies, is wenselijk, bijvoorbeeld vaccinatie tegen Hepatitis B. Deze punten worden bij het toezicht niet getoetst.

² Branchecode (inclusief beeldmerken: , en) is een gedeponeerde merk van het Hoofdbedrijfsschap Ambachten te Zoetermeer (inschrijfnummer 631998) en wordt onder licentie gebruikt door het Landelijk Centrum Hygiëne en Veiligheid te Amsterdam.

Cursief gedrukte teksten in een kader zijn bedoeld als tip!

Op basis van het Warenwetbesluit tatoeëren en piercen (zie paragraaf 7.3) heeft de ondernemer de plicht om tweejaarlijks (tegen betaling) een vergunning bij de GGD aan te vragen. Er wordt alleen een vergunning verstrekt indien aan alle minimale eisen wordt voldaan. Het niet in het bezit hebben van een vergunning kan tot een waarschuwing, boete of eventuele sluiting van de studio leiden indien er een inspectie van de Voedsel en Waren Autoriteit en plaatsvindt.

1 BESCHERMING TEGEN BLOEDOVERDRAAGBARE ZIEKTEN

Tijdens het tatoeëren bestaat er een kans dat de behandelaar in contact komt met het bloed van cliënten.

Daarom wordt de beroepsgroep geadviseerd zichzelf te beschermen tegen bloedoverdraagbare ziekten zoals o.a. Hepatitis B en C en HIV. HIV veroorzaakt aids, Hepatitis B en C zijn infecties die een chronische leverontsteking kunnen veroorzaken. Belangrijk hierbij is:

☞ Ga altijd zorgvuldig te werk en draag onderzoekshandschoenen zodra de kans bestaat dat er contact is met bloed of wondvocht van de cliënt. Het dragen van onderzoekshandschoenen biedt overigens geen bescherming tegen het per ongeluk prikken aan een naald (zie paragraaf 1.2).

1.1 Vaccinatie tegen Hepatitis B

☺ Behandelaars worden geadviseerd zich te laten vaccineren tegen Hepatitis B³.

Een vaccinatie tegen Hepatitis B bestaat uit een serie van in totaal drie vaccinaties. Vier tot zes weken na de laatste vaccinatie wordt via bloedonderzoek aangetoond of het lichaam voldoende antistoffen heeft aangeemaakt tegen Hepatitis B. Als dit het geval is bieden de vaccinaties levenslange bescherming tegen Hepatitis B. Men kan de ziekte niet meer oplopen en ook niet meer overdragen op anderen. Overigens biedt de vaccinatie geen bescherming tegen andere bloedoverdraagbare aandoeningen zoals Hepatitis C en Aids.

Neem voor de vaccinatie of voor informatie contact op met de plaatselijke GGD.

1.2 Prikken aan een gebruikte naald

Wanneer een behandelaar zich geprikt heeft aan een, bij een cliënt gebruikte, naald (kan ook door een handschoen heen), of als er op een andere manier sprake is geweest van bloed/bloedcontact dan wordt het volgende geadviseerd :

- ☺ Laat het wondje goed doorbloeden.
- ☺ Spoel met water of fysiologisch zout.
- ☺ Desinfecteer vervolgens met een wonddesinfectiemiddel, bijv. alcohol 70-80%.
- ☺ Dek het wondje af.
- ☺ Spoel bij verwonding van de slijmvliezen direct goed uit met water of fysiologisch zout.
- ☺ Neem direct⁴ na het prikongeval contact op met de huisartsenpost, de spoedeisende hulp of de plaatselijke GGD.
- ☺ Zoek van te voren uit hoe dit binnen uw regio is geregeld, zodat bij een prikongeval direct de juiste actie kan worden ondernomen.
- ☺ Het is belangrijk dat degene met wie u het bloed/bloedcontact hebt gehad bekend is om het risico van HIV en Hepatitis B en C te bepalen.

³ Medewerkers in loondienst kunnen door hun werkgever (Arbowet) verplicht worden gesteld zich te laten vaccineren als voorwaarde om bepaalde werkzaamheden te mogen uitvoeren.

⁴ Binnen 24 uur en bij een bewezen HIV-patiënt binnen 2 uur in verband met het verstrekken en innemen van medicijnen.

2 BOUW, INRICHTING EN APPARATUUR BEHANDELRUIMTE

Om de hygiëne en veiligheid voor, tijdens en na het cosmetisch tatoeëren zo veel mogelijk te kunnen waarborgen, is het van belang dat de behandelruimte op juiste wijze is ingericht en dat gebruik wordt gemaakt van deugdelijke apparatuur en de juiste middelen. In het onderstaande hoofdstuk wordt dit nader uitgewerkt.

2.1 Bouw en inrichting

In de behandelruimte moet rustig en hygiënisch verantwoord gewerkt kunnen worden.

- ☞ Vervaardig de wanden en vloeren binnen een straal van 2 meter rondom de werkplek van glad en goed reinigbaar materiaal. Vloeren mogen niet doordringbaar zijn voor water.
- ☞ Voorzie de behandelruimte van een behandeltafel of –stoel die is bekleed met niet-absorberend materiaal en goed is schoon te maken.

Over de stoel wordt vaak een stoelhoes of een handdoek gelegd. Dit is toegestaan mits voor elke cliënt een schone stoelhoes of handdoek wordt gebruikt.

- ☞ Voorzie de behandelruimte van een handenwasgelegenheid met een no-touch kraan met warm en koud stromend water. De handenwasgelegenheid mag zich niet in of bij het toilet bevinden. Indien de handenwasgelegenheid niet met een no-touch kraan is uitgevoerd moet tevens een dispenser⁵ met handalcohol of alcoholgel aanwezig zijn. De handen worden in dit geval na het wassen en drogen met handalcohol ingesmeerd. Laat de handalcohol aan de lucht drogen alvorens aan het werk te gaan. Gebruik handalcohol of alcoholgel op basis van 70-80% alcohol om voldoende micro-organismen te doden.

Een no-touch kraan is een kraan waarbij men de kraan niet met de handen hoeft open en dicht te draaien, d.w.z. een elleboogkraan, een kraan die vanzelf uitgaat, een kraan met knie- of voetbediening of een kraan met een elektrisch oog.

- ☞ Voorzie de behandelruimte van een houder voor eenmalige handdoekjes en een zeepdispenser⁶.
- ☞ Voorzie de behandelruimte van een pedaalemmer met deksel of een open afvalbak aanwezig zijn (geen afvalbak waarbij het deksel steeds wordt aangeraakt met de handen).
- ☞ Zorg voor goede ventilatie en voldoende verlichting op de werkplek.
- ☞ Zorg voor een bedrijfsverbandset⁷ in de bedrijfsruimte om bij kleine ongelukjes eerste hulp te kunnen verlenen.
- ☺ Scheid de behandelruimte bij voorkeur af van de wachtruimte (privacy). Deze afscheiding moet glad en afwasbaar zijn.

⁵ Handalcoholdispensers mogen omwille van besmetting vanuit het residu niet worden bijgevuld. De gehele voorraad fles dient te worden vervangen.

⁶ Zeepdispensers mogen omwille van besmetting vanuit het residu niet worden bijgevuld. De gehele voorraad fles dient te worden vervangen.

⁷ Voor de inhoud van een bedrijfsverbandset kunt u kijken op <http://www.ehbo.nl/Brochures/nwBBVerbanddoos.pdf>

2.2 Apparatuur en materiaal

Het is van wezenlijk belang dat de apparatuur en de materialen, die worden gehanteerd bij het cosmetisch tatoeëren, op de juiste wijze worden gebruikt en op correcte wijze zijn gesteriliseerd.

2.2.1 Pigmenteerapparatuur

Pigmenteerapparatuur bestaat uit een stuurkast, een penhouder en een pigmenteerpen.

De pigmenteerpen moet:

- ☞ Voorzien zijn van een naaldmodule waarin naald en naaldkap zijn geïntegreerd. De naaldmodule moet voorzien zijn van een membraam welke de terugvloeï van pigment en lichaamsvloeistoffen in het handstuk volledig uitsluit. De naaldmodule moet steriel verpakt zijn en na iedere cliënt in z'n geheel worden weggegooid.

Gebruik naaldmodules nooit meer dan één keer en geef naaldmodules nooit mee aan de cliënt!

2.2.2 Naaldcontainer

Een volle naaldcontainer kan soms bij de Gemeente Reiniging of de apotheek worden ingeleverd. Er zijn ook commerciële bedrijven die tegen betaling de inhoud van de naaldcontainers op een speciale wijze vernietigen.

- ☞ Plaats bij iedere werkplek tenminste één UN-gekeurde naaldcontainer.
- ☞ Gooi naaldmodules die bij het cosmetisch tatoeëren zijn gebruikt niet in de vuilnisbak, maar verzamel ze in de naaldcontainer.
- ☞ Vul de naaldcontainer niet boven de aangegeven lijn.
- ☞ Naaldcontainers worden gezien als 'specifiek afval' en dienen overeenkomstig te worden afgevoerd en verwerkt.

De naaldcontainers zijn van hard plastic. De naaldcontainer dient zodanig afsluitbaar te zijn dat deze niet open kan gaan en niet heropend kan worden. De container moeten ondoordringbaar zijn voor naalden en bovendien lektdicht. Containers die een UN-keur hebben voldoen aan deze eis. Het UN-keur herkent u als volgt:

2.2.3 Inkt- en pigmentstoffen

Uit onderzoek (2001) van de Voedsel en Waren Autoriteit in samenwerking met de GGD Amsterdam en de GGD Groningen bleek dat de gebruikte inkt- en pigmentstoffen niet altijd steriel zijn. In enkele gevallen bevatte 1 ml gebruiksklare inkt meer dan 100.000 ziekmakende bacteriën⁸. Uit het onderzoek kwam tevens naar voren dat een aantal pigmenten zware metalen bevatte, zoals lood, cadmium, cobalt, nikkel en zink. Ook bevatte één op de vijf pigmenten AZO kleurstoffen waaruit kankerverwekkende aromatische amines gevormd kunnen worden.

⁸ Keuringsdienst van Waren, Kleurstoffen voor tatoeage en permanent make-up, rapportnummer COS 012, november 2001

Naar aanleiding van deze bevindingen heeft de overheid wetgeving (Warenwetbesluit Tatoeagekleurstoffen) opgesteld ter voorkoming van het gebruik van schadelijke pigmenten. De inkt- en pigmentstoffen moeten volgens art. 3 en 4 van het Warenwetbesluit tatoeagekleurstoffen aan de volgende wettelijke eisen voldoen:

- geen gevaar voor de gezondheid of veiligheid van de mens opleveren;
- geen verboden aromatische amines kunnen vormen;
- geen verboden kleurstoffen bevatten;
- geen conserveermiddelen bevatten;
- steriel zijn, d.w.z. kiemgetal is nul (uitgezonderd de gebruiksklare dagoplossing, de dagoplossing mag geen ziekmakende micro-organismen bevatten);
- voorzien zijn van een volledig etiket⁹.

De Voedsel en Waren Autoriteit is belast met het toezicht op deze wetgeving.

- ☺ Eis van uw inkt- en pigmentenleverancier dat u alleen inkt- en pigmenten krijgt aangeleverd die aan bovenstaande eisen voldoen.
- ☺ Leg dit vast in een inkoopovereenkomst.

Om steriele pigmenten en inkten steriel te houden moeten de volgende regels in acht worden genomen:

- ☺ Maak gebruik van steriele eenpersoonsverpakkingen kleurstof (1–5 ml.).
- 👉 Zet de inktcupjes eerst stabiel neer (bijvoorbeeld in een inktcuphouder), reinig of desinfecteer de handen en open of vul daarna de inktcupjes.
- 👉 Gooi na het tatoeëren alle restjes inkt én de inktcupjes weg.
- 👉 Reinig en desinfecteer (met alcohol 70–80%) de inktcuphouder (indien aanwezig).
- 👉 Maak nooit gebruik van zgn. pipetflesjes of andere soorten voorraadflacons waarbij de voorraad besmet kan raken.
- 👉 Vul voorraadflacons (zgn. knijpflacons) nooit bij.
- 👉 Sluit voorraadflacons af met een dop zodat er geen vuil of micro-organismen in terecht kunnen komen.

Hoelang geopende voorraadflacons maximaal bewaard kunnen blijven is afhankelijk van de bewaaromstandigheden. Gebruik in ieder geval bij voorkeur zo klein mogelijke voorraadflacons.

Soms wordt er gebruik gemaakt van een disposable ring waarop een inktcupje is gemonteerd. Het inktcupje is voor eenmalig gebruik en wordt in de afvalbak weggegooid, de ring is voor meermalig gebruik en moet na gebruik zowel gereinigd als gedesinfecteerd worden.

⁹ Het etiket moet volgens art. 5 van het Warenwetbesluit tatoeagekleurstoffen de volgende informatie bevatten:

- naam of handelsnaam en adres van de fabrikant of persoon die verantwoordelijk is voor het in de handel brengen van het product;
- de datum van minimale houdbaarheid, voorafgegaan door de woorden: 'ten minste houdbaar tot';
- de gebruiksvoorwaarden en waarschuwingen;
- een vermelding van het batch- of codenummer die het mogelijk maakt een partij kleurstoffen te identificeren;
- een vermelding van ingrediënten in volgorde van afnemend gewicht op het tijdstip van verwerking. Deze lijst wordt voorafgegaan door het woord 'ingrediënten'.

3 ALGEMENE RICHTLIJNEN

Een cosmetische tatoeage of permanente make-up laten aanbrengen is een keuze die weloverwogen gemaakt moet worden. Van belang is niet alleen het vakmanschap en de persoonlijke hygiëne van de behandelaar, maar ook de lichamelijke en geestelijke conditie van de cliënt. Tijdens het cosmetisch tatoeëren wordt de huid van de cliënt doorboord waarbij het van belang is dat er geen schadelijke micro-organismen worden overgebracht van de behandelaar op de cliënt (en vice versa) en via materiaal van de ene op de andere cliënt.

3.1 Persoonlijke hygiëne en hygiënische werkwijze

Via kleding en handen (met of zonder handschoenen) kunnen veel micro-organismen worden overgebracht. De onderstaande regels moeten om deze redenen in acht genomen worden:

- ☞ Draag schone kleding.
- ☞ Reinig of desinfecteer voor elke cosmetische tatoeage of permanente make-up zorgvuldig de handen (zie bijlage 8.4).
- ☞ Draag, met uitzondering van een gladde ring, geen handsieraden en/of lange nagels.
- ☞ Draag, waar dat staat voorgeschreven, schone nitril¹⁰ onderzoekshandschoenen die voldoen aan de volgende normeringen. NEN-EN 374 (beschermende handschoenen tegen chemicaliën en micro-organismen), NEN-EN 420 (beschermende handschoenen – algemene eisen en beproevingsmethode) en NEN-EN 455 (medische handschoenen voor eenmalig gebruik). Overal waar in de rest van deze richtlijnen onderzoekshandschoenen staat, wordt bedoeld schone nitril onderzoekshandschoenen.
- 📖 Rook niet op de werkplek (Tabakswet, art. 11a, 1^e lid).
- ☞ Drink of eet niet op de werkplek of tijdens het tatoeëren.
- ☞ Laat geen (huis)dieren toe op de werkplek.
- ☞ Bekijk voor het aanbrengen van de cosmetische tatoeage of permanente make-up altijd goed of er op de huid geen infecties of andere aandoeningen zichtbaar zijn. Tatoeëer nooit in een beschadigde huid, in verdikkingen of wratjes. De te tatoeëren huid moet onbeschadigd zijn. Om medische reden mag u nooit, **zonder uitdrukkelijke toestemming van een arts**, op wijnvlekken, moedervlekken en een aangetaste huid door huidziekten, tatoeëren. Wijnvlekken geven een grote kans op bloedingen en moedervlekken kunnen niet meer worden beoordeeld op veranderingen als deze zijn getatoeëerd.

Op grond van artikel 11a, eerste lid, van de Tabakswet moet een schoonheidssalon rookvrij zijn. Dus niet alleen op de werkplek, maar ook in de wachtruimte. De enige uitzondering vormt een aparte afgesloten wachtruimte voor rokers. Wanneer er geen werknemers zijn (dus een zelfstandige zonder personeel), geldt bovenstaande niet. In de wachtruimte zou dan wel gerookt mogen worden. Op de werkplek mag nooit gerookt worden.

¹⁰ Nitril onderzoekshandschoenen worden niet aangetast door alcohol, bieden goede bescherming tegen bacteriën, virussen en chemicaliën en 'pinholes' in de handschoen worden sneller gesignaleerd.

3.2 Gedragscode en leeftijden

Naast persoonlijke hygiëne zijn een aantal gedragsregels van belang:

- 📖 Cliënten voor een cosmetische tatoeage of permanente make-up moeten 12 jaar of ouder zijn (Warenwet, art 24, lid 1 en 2).
- 📖 Cliënten tussen de 12 en 16 jaar moeten tijdens het aanbrengen van de cosmetische tatoeage of permanente make-up worden vergezeld door hun wettige vertegenwoordiger (Warenwet, art 24, lid 2).
- 📖 Cliënten tussen de 12 en 16 jaar komen niet in aanmerking voor cosmetische tatoeages of permanente make-up op het hoofd, de hals, de polsen of de handen, ook niet als ze begeleid worden door hun wettige vertegenwoordiger (Warenwetbesluit tatoeëren en piercen, art. 10).
- 😊 Vraag altijd naar een legitimatiebewijs als u twijfelt aan de leeftijd van een cliënt.
- 📖 Spreek met de cliënt door waarom hij/zij een cosmetische tatoeage of permanente make-up wil en wat de mogelijke gevolgen kunnen zijn. Aan de cliënt moet de cliëntinformatie worden uitgereikt (zie bijlage 8.3) (Warenwetregeling tatoeëren en piercen, art. 6).
- 👉 Tatoeëer niet binnen drie weken op dezelfde plaats op het lichaam.
- 😊 Tatoeëer niet als een cliënt (nog) twijfelt. Geef cliënten altijd de gelegenheid om de beslissing over het laten aanbrengen van een cosmetische tatoeage of permanente make-up weloverwogen te nemen.
- 😊 Laat iedere cliënt een toestemmingsformulier invullen (zie bijlage 8.1). Op het toestemmingsformulier geeft de cliënt aan dat hij/zij is geïnformeerd en toestemming geeft voor het aanbrengen van een cosmetische tatoeage of permanente make-up.
- 😊 Bij cliënten jonger dan 16 jaar dient het toestemmingsformulier door de wettige vertegenwoordiger te worden ingevuld en ondertekend. De wettige vertegenwoordiger moet zich legitimeren en het nummer van het legitimatiebewijs moet op het toestemmingsformulier worden geteerd.
- 😊 Als een cliënt het toestemmingsformulier niet heeft ingevuld en ondertekend mag bij de cliënt geen tatoeage worden aangebracht.
- 😊 De cliënt ontvangt een kopie van het ingevulde en ondertekende toestemmingsformulier en de behandelaar bewaart het toestemmingsformulier tenminste twee jaar in zijn/haar administratie. Het toestemmingsformulier bevat medische gegevens en moet vertrouwelijk worden behandeld. Het toestemmingsformulier is alleen ter inzage voor de behandelaar, de cliënt zelf en de GGD-inspecteur die de controle uitvoert.
- 😊 Behandel geen cliënten die onder invloed zijn van alcohol of drugs.
- 😊 Zorg dat er altijd iemand in de behandelruimte aanwezig is die in het bezit is van een EHBO-diploma.

3.3 Allergische reacties

Bepaalde pigmentkleuren kunnen allergische reacties veroorzaken. De tatoeage of permanente make-up kan dan vervormen en zelfs verdwijnen (het pigment wordt als het ware opgegeten). Mensen kunnen ook een latexallergie (latex zit soms in de materialen waarmee wordt gewerkt) hebben. Een allergie manifesteert zich nooit de eerste keer dat men in aanraking komt met een bepaalde stof. Pas na meerdere malen in contact te zijn geweest met een bepaalde stof vertoont het lichaam een allergische

reactie. Het is dus niet zo dat iemand die nog nooit een allergische reactie heeft gehad op een pigmentstof of op latex, risicoloos getatoeëerd kan worden. Met name een latexallergie kan zich binnen 15 minuten voordoen (verschijnselen: tong kan opzwellen, rillen, flauwvallen en soms in shock raken). Voordat men gaat tatoeëren moet een toestemmingsformulier worden ingevuld. Op het toestemmingsformulier wordt gevraagd of men bekend is met mogelijke allergieën.

*Iemand die in shock raakt heeft een verminderde toevoer van bloed naar de hersenen, waardoor men het bewustzijn kan verliezen. Als iemand in shock raakt is het noodzaak om direct een ambulance te bellen. Het is lastig om het verschil te zien tussen iemand die flauwvalt en iemand die in shock raakt. Iemand die in shock raakt is soms juist erg alert en heeft een helder bewustzijn. Ze hebben meestal een hoge polsslag, een 'koude neus' en een klamme huid. Pas later verliezen zij het bewustzijn. Iemand die flauwvalt komt na enkele minuten vanzelf weer bij. Bij een shock is dat niet het geval. **Als u twijfelt bel dan direct 112.***

3.4 Pijnstilling

Hoewel het aanbrengen van een cosmetische tatoeage of permanente make-up doorgaans geen medische handeling betreft, is het toedienen van pijnstilling die daar soms bij gebruikt wordt wel degelijk een medische handeling. De toepassing van pijnstilling is gebonden aan wettelijke eisen. Lokale anaesthetica, bijvoorbeeld Lidocaïne (Xylocaïne®) in de vorm van injecties, spray, crème, druppels of pleister, zijn geneesmiddelen die uitsluitend op recept afgeleverd mogen worden door een apotheker. Recepten mogen uitsluitend worden voorgeschreven door een arts die daarvoor op individuele gronden een indicatie moet stellen bij een cliënt. Dit betekent concreet:

- 📖 Injecties mogen niet gegeven worden door mensen die daarvoor niet bevoegd én bekwaam zijn (Wet BIG, art. 36, 5e lid).
- 📖 Behandelaars mogen geen lokale anaesthetica importeren, hebben of bewaren ten behoeve van toepassing bij hun cliënten (Geneesmiddelenwet, art. 40, lid 1 en 2).
- 📖 Als een cliënt ten behoeve van een cosmetische tatoeage of permanente make-up lokale anaesthesie wil, dan is dat uitsluitend mogelijk indien een arts lidocaïne/prilocaine (Emla®) crème of pleister of Xylocaïne® spray voorschrijft (Geneesmiddelenwet, art. 61, lid 1). De cliënt kan het middel dan voor eigen gebruik meenemen naar degene die de tatoeage of permanente make-up gaat aanbrengen. Handel vervolgens als volgt:
 - ☺ Lees goed de gebruiksaanwijzing.
 - ☺ Laat de zalf ca. 20 minuten intrekken.
 - ☺ Verwijder daarna de zalf.
 - ☺ Desinfecteer de huid met een huiddesinfectans.
 - ☺ Start met tatoeëren. Er mag niet worden getatoeëerd terwijl de zalf nog op de huid zit.

Het toepassen van lidocaïne/prilocaine (Emla®) crème of pleister bij of rond de ogen wordt ten zeerste afgeraden in verband met de sterk oogirriterende werking. Wees verder voorzichtig met toepassingen op de niet-intacte huid. Overdosering kan vergiftigingsverschijnselen veroorzaken.

Emla® pleisters zijn een U.A.D. (= Uitsluitend Apotheek en Drogist) geneesmiddel. Dat betekent dat de pleisters uitsluitend door apotheek en drogist ter hand gesteld mogen worden aan de eindgebruiker. Studio's mogen dit middel dus niet ter hand stellen aan de eindgebruiker (de cliënt) en mogen dus ook geen handelsvoorraad van dit product in huis hebben. (Geneesmiddelenwet, art. 62, lid 1).

- ☺ Als een cliënt ten behoeve van een cosmetische tatoeage of permanente make-up pijnstilling wil dan is dit mogelijk met behulp van vrij verkrijgbare middelen als paracetamol¹¹, ibuprofen of koudspray. Bij alle toepassingen van geneesmiddelen geldt dat men in het algemeen terughoudend dient te zijn met het toedienen van geneesmiddelen.

Koudspray werkt zeer oppervlakkig en heeft weinig effect. Indien het te dicht op de huid of te veel wordt gebruikt kunnen er vriesblaren (vergelijkbaar met brandblaren) ontstaan. Als er in een vriesblaar wordt getatoeëerd kan de cosmetische tatoeage of permanente make-up flink ontstoken raken. Gebruik de spray bovendien in geen geval in het gezicht.

3.5 Verwijderen van tatoeages

Er zijn verschillende manieren om tatoeages te verwijderen. Een van de manieren om tatoeages te verwijderen is het injecteren van een chemisch preparaat in de huid. Met een tatoeëertechniek worden stoffen in de huid gebracht, die een ontsteking veroorzaken, waardoor de tatoeagekleurstoffen worden afgestoten. Hierbij kunnen zich echter infecties voordoen. Er zijn gevallen gerapporteerd waarbij grote en sterk ontsierende littekens optraden.

Geneesmiddel

Preparaten voor de chemische verwijdering van tatoeages moeten als geneesmiddel worden beschouwd. Daarom kunnen zij ook niet op een lijn worden gesteld met tatoeëren, ook al worden deze preparaten met een tatoeagetechniek aangebracht. Dit heeft het bureau Risicobeoordeling van de Voedsel en Waren Autoriteit in een advies aan de minister van Volksgezondheid Welzijn en Sport geconcludeerd. Dergelijke preparaten moeten als een geneesmiddel worden aangemerkt, hetgeen betekent dat ze aangemeld moeten worden en dat de behandeling uitgevoerd moet worden door medisch geschoold personeel.

Alternatieven

Behandelaars die naast het aanbrengen van cosmetische tatoeages en permanente make-up ook tatoeages willen verwijderen, dienen zich goed te laten informeren over de mogelijke nadelige effecten van chemische verwijdering door injectie en mogelijke alternatieven. Naast het chemisch verwijderen van tatoeages zijn er andere methoden, zoals chirurgie en laseren. Hoewel er geen vergelijkend onderzoek bekend is, kan worden aangenomen dat de kans op infectie, mits verantwoord en op de juiste wijze toegepast, bij deze methoden geringer is.

¹¹ Gebruik geen middelen die acetylsalicylzuur bevatten omdat deze een bloedverdunnende werking hebben (aspirine, acetosal, alka-seltzer, ascal).

3.6 Het bewaren van steriele naaldmodules

Naaldmodules worden in een steriele verpakking geleverd. In principe blijft de inhoud van de verpakking steriel zolang de verpakking droog en onbeschadigd is en mits de opslag van gesteriliseerde materialen netjes en ordelijk gebeurt. Gesteriliseerde materialen zijn kwetsbaar, de steriliteit gaat eenvoudig verloren. Hanteer de volgende regels:

- ☞ Gebruik de door de fabrikant gesteriliseerde naaldmodules niet langer dan de aangegeven uiterste gebruiksdatum (mits onbeschadigd).
- ☞ Schrijf niet op de verpakking.
- ☞ Maak geen bundels van steriele verpakkingen. Gebruik geen nietjes, paperclips of elastiekjes.
- ☞ Berg de gesteriliseerde verpakte naaldmodules zorgvuldig op.
- ☞ Hanteer het principe first in, first out (dus wat het eerst geleverd en gesteriliseerd is, wordt als eerste gebruikt).
- ☞ Bewaar steriele verpakkingen niet op plaatsen waar ze nat kunnen worden, zoals het aanrecht.
- ☞ Berg de gesteriliseerde verpakte naaldmodules bij transport op in een goed afsluitbare schone kunststof box.

Gebruik de gesteriliseerde naaldmodule niet als de verpakking:

- ☞ beschadigd of gescheurd is;
- ☞ (deels) geopend is;
- ☞ vochtig is of vochtkringen vertoont;
- ☞ vuil is geworden.

4 WERKWIJZE EN BEHANDELING VÓÓR, TIJDENS EN NA HET COSMETISCHE TATOEËREN OF PERMANENTE MAKE-UP

De wijze waarop voor, tijdens en na het cosmetische tatoeëren wordt gewerkt is van wezenlijk belang voor een veilig en goed resultaat. In het onderstaande hoofdstuk wordt dit nader uitgewerkt.

4.1 Werkwijze vóór en tijdens het cosmetisch tatoeëren of permanente make-up

- ☺ Neem tezamen met de cliënt het toestemmingsformulier door en controleer of de cliënt alle informatie goed heeft begrepen. Alleen als de cliënt of de wettelijke vertegenwoordiger, het toestemmingsformulier heeft ondertekend, kan de cosmetische tatoeage of permanente make-up worden aangebracht.

Voorkomen moet worden dat tijdens het cosmetisch tatoeëren of permanente make-up schadelijke micro-organismen worden overgebracht waardoor de getatoeëerde plek geïnfecteerd kan raken. Onderstaand treft u puntsgewijs de juiste werkwijze aan voor het aanbrengen van een cosmetische tatoeage of permanente make-up :

☞ **Werkwijze:**

- 1) Reinig zorgvuldig de handen met water en vloeibare zeep uit een dispenser en droog de handen af met eenmalige handdoekjes of desinfecteer de handen met handalcohol.
- 2) Laat de cliënt op behandelstoel of -tafel plaatsnemen.
- 3) Scheer, afhankelijk van de te tatoeëren plek, zo nodig de huid. Gebruik voor het scheren van de huid uitsluitend wegwerpscheermesjes.
- 4) Desinfecteer de huid¹² met een huiddesinfectans¹³. Kijk op de verpakking hoe lang de huiddesinfectans moet inwerken en hou deze inwerktijd strikt aan. Wacht in ieder geval tot de huid droog is.
- 5) Breng indien gewenst én toegestaan (zie hoofdstuk 3.4) pijnstilling aan volgens de gebruiksaanwijzing op de verpakking.
- 6) Leg alle (steriel verpakte) materialen binnen handbereik klaar.
- 7) Verwijder indien een verdovend middel wordt gebruikt, het middel zorgvuldig met een tissue en desinfecteer de huid opnieuw met een huiddesinfectans.
- 8) Zet de inktcupjes klaar en open of vul daarna de inktcupjes. Bij het vullen van de inktcupjes mag de punt van de inktfles het cupje niet raken. Cupjes mogen niet worden bijgevuld; gebruik bij onvoldoende inkt altijd een nieuwe cup.
- 9) Teken de gewenste vorm met behulp van een zeer fijn wattenstaafje en pigment (pigment in een cupje apart houden van pigment dat later gebruikt gaat worden voor het tatoeëren). Gebruik voor elke cliënt een nieuw wattenstaafje en een nieuw cupje.
- 10) Reinig of desinfecteer opnieuw de handen.
- 11) Trek schone onderzoekshandschoenen aan.
- 12) Open de steriele verpakking van de naaldmodule zonder dat de naald in aanraking komt met de ondergrond of de handen.

¹² De huid rondom de ogen hoeft voorafgaande aan de behandeling niet gedesinfecteerd te worden.

¹³ De huiddesinfectans moet voorzien zijn van een RVG-nummer of alcohol 70-80% zijn.

- 13) Zet de naaldmodule voorzichtig in de pigmenteerpen (zorg dat de naald niet wordt aangeraakt). Leg vervolgens de pigmenteerpen zo neer dat de naald nergens mee in contact kan komen (bijv. in een disposable nierbekken). Zet de pen vooraf en tijdens de behandeling alleen in de penhouder als het een open houder betreft. Een gesloten houder geeft kans op besmetting.
- 14) Begin met het aanbrengen van de cosmetische tatoeage of permanente make-up.
- ☞ Maak gebruik van wegwerptissues of wattenschijfjes voor het tussentijds afvegen van de huid, eventueel in combinatie met een vloeibare antibacteriële zeep vermengd met water of lotion uit een pompflacon.
 - ☞ Gebruik tijdens het pigmenteren zo nodig een zalf die aan de in het kader op pagina 14 genoemde eisen voldoet.
 - ☞ Breng de zalf op hygiënische wijze op de huid aan en gooi het restje na iedere cliënt weg.
 - ☞ Gebruik voor het verdunnen van de pigment schoon stromend water, steriel water, alcohol 70-80% of glycerol (en combinaties van deze stoffen).
 - ☞ Verdun de pigment altijd in het inktcupje, nooit in het voorraadflesje.
 - ☞ Gooi bij een tussentijdse pauze de onderzoekshandschoenen weg en reinig of desinfecteer de handen. Reinig of desinfecteer de handen opnieuw en trek schone onderzoekshandschoenen aan als de behandeling wordt vervolgd.
 - ☺ Neem voor iedere kleur een nieuwe naaldmodule.

Als gevolg van de behandeling ontstaat er een oppervlakkige wond. Om de huid de kans te geven om te herstellen en te beschermen tegen invloeden van buitenaf moet de zalf die gebruikt wordt:

- ☞ *een laag over de huid aanbrengen ter bescherming en voorkoming van uitdroging van de dieper gelegen huidlagen. De zalf moet een langdurige barrièrefunctie bieden, zoals vaseline album;*
- ☞ *geen geur- of kleurstoffen en conserveermiddelen bevatten omdat die een contactallergie kunnen veroorzaken;*
- ☞ *uitsluitend ingrediënten bevatten waarvan de klinische veiligheid op de niet intacte huid is vastgesteld;*
- ☞ *microbiologisch stabiel zijn, d.w.z. een zodanige samenstelling hebben dat besmetting van het product met micro-organismen aantoonbaar geen doorgroei geeft c.q. zorgt voor afsterving ervan. 100% vet (vaseline album) is hiervan een voorbeeld;*
- ☞ *per eenpersoonseenheid geleverd kunnen worden, eenpersoons-wegwerpverpakking of tube;*
- ☞ *per eenpersoonseenheid onder geconditioneerde omstandigheden, bij voorkeur steriel, zijn afgevuld en 100% afgesloten geleverd worden. Voor het eerste gebruik moet een verzegeling worden verbroken.*

Werk rustig en geconcentreerd. Voorkom prikken aan naalden en direct contact met bloed of wondvocht. Veeg tijdens het tatoeëren nooit de naald af aan een tissue. De kans op naaldprikken is dan erg groot. BLOED OF WONDVOCHT KAN BESMET ZIJN. Neem bij een prikongeval altijd direct contact op met de plaatselijke GGD of met het ziekenhuis (zie hoofdstuk 1.2).

- 15) Trek na het tatoeëren de onderzoekshandschoenen binnenste buiten uit en gooi deze weg. Reinig of desinfecteer de handen.
- 16) Verzorg de getatoeëerde plek op één van de onderstaande wijzen:
- ☞ Gebruik op kleine tatoeages op vlakke delen van het lichaam een wondspray (methode 1) of een afsluitend wondverband (methode 2). Methode 2 geeft de minste korstvorming op de wond.
 - ☞ Gebruik bij grote tatoeages of op bewegelijke lichaamsdelen een wondspray (methode 1) of steriel kompres dat niet aan de wond hecht (methode 3).
 - ☞ Gebruik bij tatoeages die niet afgedekt kunnen worden, bijvoorbeeld bij lipliner en eyeliner geen wondverband, maar een zalf die aan de in het kader op pagina 14 genoemde eisen voldoet (methode 4).

Methode 1 (spray)	<ul style="list-style-type: none"> ☞ Smeer geen zalf op de wond. ☞ Spray de getatoeëerde plek in met een alcoholvrije huidbeschermingsfilm. ☞ Breng de alcoholvrije huidbeschermingsfilm aan op een droge huid, dat betekent dat de tatoeagewond niet meer mag bloeden. De huidbeschermingsfilm is transparant en blijft drie tot vijf dagen op de tatoeage zitten. ☞ Breng de huidbeschermingsfilm op een hygiënisch verantwoorde wijze aan (dat wil zeggen: kom niet met de handen aan de getatoeëerde plek).
Methode 2 (folie)	<ul style="list-style-type: none"> ☞ Smeer geen zalf op de wond. ☞ Dek de getatoeëerde plek af met een afsluitend wondverband. ☞ Gebruik hiervoor polyurethaanfolie met een kleeflaag van medische kwaliteit. ☞ Breng de polyurethaanfolie aan op een droge huid, dat betekent dat de tatoeagewond niet meer mag bloeden. De folie is transparant en moet vier tot zes dagen op de tatoeage blijven zitten. De wond geneest hierdoor zonder korstvorming. ☞ Breng de polyurethaanfolie op een hygiënisch verantwoorde wijze aan (dat wil zeggen: kom niet met de handen aan de getatoeëerde plek).
Methode 3 (kompres)	<ul style="list-style-type: none"> ☞ Smeer geen zalf op de wond. ☞ Dek de getatoeëerde plek af met een steriel kompres dat niet aan de wond hecht. ☞ Breng het steriele kompres op een hygiënisch verantwoorde wijze aan (dat wil zeggen: kom niet met de handen aan de getatoeëerde plek). ☞ Gebruik voor het vastplakken van het steriele kompres hechtpleister van medische kwaliteit.
Methode 4 (onafgedekt)	<ul style="list-style-type: none"> ☞ Smeer de getatoeëerde plek zo nodig in met een zalf die aan de in het kader op pagina 14 genoemde eisen voldoet. ☞ Smeer de zalf met schone onderzoekshandschoenen, een tissue of een wattenstaafje uit op de huid. ☞ Dek de getatoeëerde plek niet af.

- 17) Reinig of desinfecteer hierna opnieuw de handen.
- 18) Gooi restjes pigment, cupjes, tissues, e.d. direct weg.

- 19) Demonteer de naaldmodule van de pigmenteerpen en gooi de naaldmodule direct in de naaldcontainer (voorzichtig, voorkom prikken aan naalden).
- 20) Reinig de behandelafel of –stoel (verschoon de stoelhoes) en eventueel omgeving huishoudelijk. Bij zichtbare bloedsporen moet tevens gedesinfecteerd worden, zie paragraaf 6.1.

4.2 Werkwijze na het cosmetisch tatoeëren of pigmenteren

Aan de cliënt moet mondelinge en schriftelijke instructie worden meegegeven over het verzorgen van de tatoeage of permanente make-up. Het is belangrijk dat de instructies nauwkeurig worden opgevolgd. In de instructie (zie bijlage 8.2) moet o.a. staan:

- Hoe de cosmetische tatoeagewond moet worden verzorgd (Warenwetregeling tatoeëren en piercen, art. 6, lid 1, 2 en 3).
- Wat men gedurende de genezing beter achterwege kan laten (Warenwetregeling tatoeëren en piercen, art. 6, lid 1, 2 en 3).
- Dat men bij klachten (hevige roodheid, zwellen, pussen, wondvocht) contact moet opnemen met de huisarts (Warenwetregeling tatoeëren en piercen, art. 6, lid 1, 2 en 3).
- Het is niet toegestaan dat behandelaars bij cliënten met klachten zelf gaan dokteren. Hoewel het aanbrengen van de cosmetische tatoeage of permanente make-up geen heelkundige handeling is, is het ingrijpen bij mogelijke complicaties tijdens of na het aanbrengen dat wel. De cliënt moet zich in zo'n geval, voor zover dat noodzakelijk is, altijd wenden tot een arts (Wet BIG, art. 36, 1^e lid).

Het kan voorkomen dat iemand tijdens of na het aanbrengen van de cosmetische tatoeage of permanente make-up misselijk wordt en/of dreigt flauw te vallen. Wees vooral op het laatste alert omdat iemand zich behoorlijk kan bezeeren tijdens een val.

Laat iemand na het aanbrengen van de cosmetische tatoeage of permanente make-up nog even liggen of zitten. Iemand die dreigt flauw te vallen wordt bleek en gaat soms hevig zweten. Ligt degene nog op de behandelafel, breng dan de benen omhoog en geef zo nodig iets te drinken of te eten (bijv. druivensuiker). Staat iemand al, laat hem of haar dan direct gaan zitten en houd het hoofd ca. 1 minuut tussen de benen (niet doen als iemand misselijk is). Geef daarna zo nodig iets te eten of te drinken. Let vooral op als cliënten trappen op of af moeten.

Als iemand echt flauw gevallen is (dus even buiten bewustzijn is geweest) laat hem/haar ca. 10 minuten liggen en zorg er in ieder geval voor dat degene zich niet bezeert. Als iemand flauw gevallen is kan het gebeuren dat het lijkt alsof iemand een epileptische aanval krijgt (trekkingen met armen en benen). Reageer zo rustig mogelijk en zorg dat degene zich niet bezeert of valt. Zie voor allergische reacties, hoofdstuk 3.3.

5 TRANSPORT VAN GEBRUIKTE INSTRUMENTEN

Tijdens het transport van gebruikte instrumenten naar een andere locatie kunnen micro-organismen zich vermenigvuldigen. Gebruikte instrumenten moeten om die reden zorgvuldig worden getransporteerd. In het onderstaande hoofdstuk wordt dit nader uitgewerkt.

- ☞ Gooi de gebruikte naaldmodules direct na gebruik in de naaldcontainer. In paragraaf 2.2.2 staat vermeld hoe te handelen met een volle naaldcontainer.
- ☞ Gooi tissues, wattenschijfjes, pigmentcupjes en onderzoekshandschoenen direct na gebruik in de vuilnisbak.

De pigmenteerpen en de stuurkast met toebehoren moeten soms eerst vervoerd worden alvorens ze gereinigd en eventueel gedesinfecteerd kunnen worden.

- ☞ Transporteer de mogelijk besmette pigmenteerpen en stuurkast in een afsluitbare kunststof transportbak.
- ☞ Reinig de transportbak na ieder gebruik huishoudelijk.

Besmette naalden moeten altijd in een afgesloten UN-gekeurde naaldcontainer worden vervoerd.

6 REINIGING EN DESINFECTIE

Ter voorkoming van besmetting met micro-organismen, moeten de instrumenten en de omgeving zorgvuldig worden schoongemaakt. Met name het schoonmaken van instrumenten die met de beschadigde huid in contact komen, vraagt extra inspanning. In dit hoofdstuk wordt het schoonmaken nader uitgewerkt.

Reiniging en desinfectie

Goed schoonmaken is een van de belangrijkste maatregelen om verspreiding en groei van micro-organismen te voorkomen. Voor de goede orde enkele begrippen:

(Huishoudelijk) reinigen is het verwijderen van los of aangekleefd vuil.

Desinfecteren is het zodanig behandelen van instrumenten of oppervlakken dat alle micro-organismen worden gedood, of tot aanvaardbare aantallen worden teruggebracht. In de praktijk komt het er op neer dat de meeste ziekmakende micro-organismen worden vernietigd.

Thermisch desinfecteren is een combinatie van reinigen en desinfecteren bij een hoge temperatuur. Thermisch desinfecteren wordt vaak uitgevoerd met behulp van een instrumentenwasmachine.

Steriliseren is het doden van alle nog aanwezige micro-organismen. Steriel wil zeggen dat er zich geen levende organismen meer op of in de gesteriliseerde voorwerpen bevinden.

6.1 De pigmenteerapparatuur en de werkplek schoonmaken

- ☞ Maak de pigmenteerapparatuur (stuurkast, aansluitsnoer, pen en penhouder) en de behandelstoel of –tafel na iedere tatoeage of permanente make-up zorgvuldig schoon met een allesreiniger en een schone doek.
- ☺ Wees voorzichtig met huidbeschadigingen aan uw eigen huid.
- ☺ Draag bij het schoonmaken onderzoekshandschoenen of schone huishoudhandschoenen.
- ☞ Meng het reinigingsmiddel niet met andere middelen. Huishoudelijk reinigen is in vrijwel alle gevallen voldoende. Indien er bloed- of inktspatten¹⁴ zichtbaar zijn op de pigmenteerapparatuur, de inktcuphouder of -ring of de behandelplek dan is desinfectie noodzakelijk. Ga daarbij als volgt te werk:
 - ☞ Neem de bloed- of inktspatten met keukenrolpapier op (draag hierbij onderzoekshandschoenen).
 - ☞ Maak het oppervlak schoon met een allesreiniger.
 - ☞ Droog het oppervlak.
 - ☞ Desinfecteer 'on the spot' (= op de plek waar het bloed of inkt zat) met een ruime hoeveelheid alcohol 70-80% en laat de alcohol aan de lucht drogen.
 - ☞ Gebruik geen geprepareerde alcoholdoekjes, maar gebruik alcohol 70-80% uit een fles en een schone tissue. Het alcoholpercentage in geprepareerde alcoholdoekjes vermindert na verloop van tijd.
- ☞ Berg de pigmenteerapparatuur op een schone en droge plek op!

¹⁴ Als inkt van de naald afkomstig is, is de kans groot dat er ook bloed of wondvocht bij zit. Om die reden moeten inktspatten afkomstig van de naald na huishoudelijk reinigen gedesinfecteerd worden.

- ☞ Maak vloeren en wanden etc. van de studio met een huishoudelijk reinigingsmiddel schoon (zo vaak als nodig om geen zichtbaar vuil te hebben).

Alcohol is erg brandbaar, dus niet roken en geen open vuur tijdens werkzaamheden met alcohol 70-80%. Houd de fles met alcohol zoveel mogelijk gesloten.

Huishoudchloor (bleekwater) mag niet worden gebruikt om te desinfecteren. Huishoudchloor is instabiel qua samenstelling en leidt niet tot adequate desinfectie. Bovendien is het niet wettelijk toegelaten als desinfectiemiddel.

Middelen zoals Dettol en Lysol mogen niet voor desinfectie worden gebruikt omdat deze niet (meer) wettelijk zijn toegelaten voor desinfectie van instrumenten die bij het tatoeëren worden gebruikt.

Desinfectiemiddelen met een CE-markering.

Onder de Wet op de medische hulpmiddelen vallen alle desinfectiemiddelen die gebruikt worden bij een specifiek medisch hulpmiddel of bij een groep medische hulpmiddelen. Omdat ze expliciet bestemd zijn voor zo'n specifiek medisch hulpmiddel mogen ze dus niet gebruikt worden voor andere doeleinden, ook al zou het betreffende desinfectiemiddel daar wel geschikt voor zijn. De reden hiervoor is dat een desinfectiemiddel met een CE-markering geen toelating voor dat doel heeft gekregen op de Nederlandse markt.

6.2 Wasgoed

Vuile doeken en werkkleding kunnen door bloedspatten besmet worden met schadelijke micro-organismen (bacteriën en virussen). Mogelijk besmet wasgoed moet na gebruik op een hoge temperatuur gewassen worden om schadelijke micro-organismen te doden.

- ☞ Verwijder dagelijks het vuile wasgoed uit de werkruimte.
- ☞ Verzamel de vuile was op één plek, gescheiden van het schone textiel.
- ☞ Vervoer het vuile wasgoed altijd in gesloten (plastic) zakken.
- ☞ Was het wasgoed met een totaalwasmiddel (dus geen fijnwasmiddel of een wasmiddel voor speciale kleuren). Een wastemperatuur van 60 °C geeft een goed resultaat. De hoge temperatuur is nodig voor het doden van HIV en Hepatitis B en C virus.
- ☞ Gebruik geen verkort wasprogramma.
- ☺ Droog de was in een wasdroger.

7 TOEZICHT, HANDHAVING EN WETGEVING

7.1 Toezicht

Toezichthouders in het kader van de wetgeving betreffende het veilig werken bij het aanbrengen van tatoeages en piercings zijn de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA) en de ambtenaren van de GGD.

Het Warenwetbesluit tatoeëren en piercen stelt onder meer de eis dat ondernemers moeten beschikken over een vergunning van de Minister van VWS. De toezichthoudende taak van de GGD ambtenaren omvat het beslissen op de vergunningaanvraag, namens de Minister van VWS. Voorafgaand aan het beslissen op de vergunningaanvraag, zullen GGD ambtenaren een inspectie uitvoeren. GGD ambtenaren kunnen verder, namens de Minister van VWS, een geldige vergunning intrekken indien de situatie in een onderneming zodanig is, dat er niet veilig gewerkt kan worden of indien de leeftijdsgrens wordt overschreden.

7.2 Handhaving

Handhaving van de wetgeving in het kader van veilig tatoeëren en piercen wordt door de VWA uitgevoerd. Indien er overtredingen geconstateerd worden, neemt de VWA volgens standaard procedures maatregelen. Conform het Warenwetbesluit bestuurlijke boeten kan dit voor elke geconstateerde overtreding o.a. resulteren in een boetebedrag van respectievelijk € 450 voor bedrijven met 50 of minder medewerkers en € 900 voor bedrijven met meer dan 50 werknemers. Wanneer een overtreding geconstateerd is, volgt na enige tijd een herinspectie.

7.3 Wetgeving

Op diverse niveaus is wetgeving van kracht met betrekking tot het veilig werken bij het aanbrengen van tatoeages (waaronder permanente make-up en cosmetische tatoeages) en piercings.

Op grond van de Warenwet kunnen regels worden gesteld aan het gebruik van tatoeage- en piercingmateriaal. Daarnaast bevat artikel 24 van de Warenwet een leeftijdsgrens voor het aanbrengen van tatoeages en piercings. De leeftijdsgrens en de uitwerking in het Warenwetbesluit tatoeëren en piercen luidt als volgt:

- Onder de 12 jaar, afgezien van het aanbrengen van een piercing in de oorlel, is er een absoluut verbod op piercen en tatoeëren.
- Tussen de 12 en 16 jaar mag een tatoeage of piercing worden aangebracht als het kind wordt begeleid door een wettige vertegenwoordiger. Hierop zijn drie uitzonderingen:
 1. het aanbrengen van een tepelpiercing bij meisjes;
 2. het aanbrengen van een genitale piercing;
 3. het aanbrengen van een tatoeage op hoofd, hals, polsen of handen (ook al worden kinderen tussen de 12 en 16 jaar begeleid door een wettige vertegenwoordiger, deze piercings en tatoeages mogen niet worden aangebracht).
- Boven de 16 jaar zijn jongeren vrij te beslissen over het laten aanbrengen van een tatoeage of piercing.

Op het niveau van de algemene maatregel van bestuur is er het Warenwetbesluit tatoeëren en piercen (hierna: het besluit). Dit besluit stelt twee eisen:

1. De ondernemer moet beschikken over een vergunning van de Minister van VWS (artikel 3 van het besluit). Deze eis geldt niet voor de ondernemer die alleen gaatjes in de oorlellen prikt.
2. De ondernemer moet zodanig veilig werken dat er geen gevaar voor de veiligheid of gezondheid van de mens ontstaat (artikel 6 van het besluit).

De uitwerking van deze twee eisen is als volgt.

Vergunning

De artikelen 4 en 5 van het besluit gaan over de vergunning. Artikel 4 betreft de aanvraag van de vergunning en artikel 5 geeft de Minister van VWS de bevoegdheid een vergunning in te trekken. Artikel 4, derde lid, van het besluit bepaalt dat een besluit tot vergunningverlening pas wordt genomen nadat is onderzocht of de ondernemer voldoet aan de voorschriften die gesteld zijn in het besluit en voldoet aan artikel 24 van de Warenwet. Artikel 4, vijfde lid, van het besluit bepaalt dat de Minister van VWS nadere regels stelt met betrekking tot de vergunningverlening. Deze nadere regels zijn neergelegd in de Warenwetregeling tatoeëren en piercen. In deze regeling wordt onder andere uitgewerkt wie de vergunning moet aanvragen en hoe dat moet. De geldigheidsduur en de kosten van de vergunning worden vastgelegd.

Veilig werken

Artikel 6, eerste lid, van het besluit stelt de eis van veilig werken. Artikel 7, tweede lid, van het besluit bepaalt dat de Minister van VWS een veiligheidscode kan aanwijzen die als leidraad kan dienen voor de naleving van artikel 6 van het besluit. In de Warenwetregeling aanwijzing veiligheidscodes tatoeëren en piercen zijn vier codes aangewezen. Indien de ondernemer werkt volgens een aangewezen veiligheidscode wordt de ondernemer geacht te voldoen aan de eis van veilig werken uit artikel 6 van het besluit (artikel 8, tweede lid, onder a, van het besluit).

8 BIJLAGEN

8.1 TOESTEMMINGSFORMULIER¹⁵

Ondergetekende, (naam) -----
verklaart hierbij het volgende:

- De keuze om een cosmetische tatoeage of permanente make-up te laten aanbrengen heb ik weloverwogen en uit vrije wil genomen.
 - Voor en tijdens de behandeling was ik niet onder invloed van alcohol of drugs.
 - Ik ben geïnformeerd over de risico's die kunnen ontstaan als gevolg van het aanbrengen van de cosmetische tatoeage of permanente make-up, zoals infecties, littekenvorming en allergische reacties.
 - Ik heb op dit moment geen verkleuringen, zwellingen, bulten of enige andere vorm van irritatie op mijn lichaam en beschouw mezelf gezond genoeg om deze cosmetische tatoeage of permanente make-up te laten aanbrengen.
 - Ik gebruik op dit moment geen antistollingsmiddelen.
- *Indien uw tatoeage dient ter camouflage van een bestralings- of operatielitteken bespreek dit dan eerst met de arts door wie u bent behandeld of door wie u wordt gecontroleerd.*
- *Indien u bij een dermatoloog onder behandeling bent, raadpleeg deze dan alvorens u besluit een cosmetische tatoeage of permanente make-up te laten aanbrengen.*

Ik ben op de hoogte van het feit dat het zwangeren wordt afgeraden om een cosmetische tatoeage of permanente make-up te laten aanbrengen in verband met verhoogde gevoeligheid voor infecties -----ja/nee

Ik lijd wel/niet aan enige vorm van:

- hemofilie -----wel/niet
- chronische huidziekte -----wel/niet
- contactallergie -----wel/niet
- diabetes -----wel/niet
- immuunstoornis -----wel/niet
- hart en vaatafwijkingen-----wel/niet

Het aanbrengen van een cosmetische tatoeage of permanente make-up wordt sterk afgeraden als één of meerdere keren 'wel' van toepassing is.

Ik heb de volgende schriftelijke informatie van de behandelaar ontvangen:

- 1) Informatie over de risico's van cosmetische tatoeages en permanente make-up.
- 2) Nazorginstructie voor cosmetische tatoeages en permanente make-up.

naam:-----

adres:-----

woonplaats:-----

geboortedatum:-----

handtekening:----- (jonger dan 16 jaar, handtekening wettige vertegenwoordiger)

naam wettige vertegenwoordiger:-----

nummer legitimatiebewijs wettige vertegenwoordiger:-----

datum:-----

Dit toestemmingsformulier kan bij een inspectie door de toezichthouder van de GGD worden ingezien.

DE CLIËNT ONTVANGT EEN KOPIE VAN DIT TOESTEMMINGSFORMULIER.

¹⁵ Het toestemmingsformulier dat u gaat gebruiken moet minimaal bovenstaande informatie bevatten. Aanvullende informatie mag niet misleidend zijn en moet op waarheid berusten.

8.2 NAZORGINSTRUCTIE VOOR COSMETISCHE TATOEAGES EN PERMANENTE MAKE-UP ¹⁶

De genezingstijd van een cosmetische tatoeage of permanente make-up bedraagt ongeveer een week. Algemene gezondheid en lichamelijke conditie spelen hierbij een rol. Persoonlijke hygiëne is tijdens de genezingstijd van de cosmetische tatoeage of permanente make-up absoluut noodzakelijk. Direct na het aanbrengen van de cosmetische tatoeage of permanente make-up is de getatoeëerde plek eventueel ingesmeerd met een verzachtende zalf of met een wondspray, een steriel kompres of een steriele zelfklevende transparante folie.

Als de tatoeagewond met een steriel kompres (niet doorzichtig) is afgedekt kunt u het kompres na enkele uren verwijderen en de wond behandelen zoals hieronder omschreven.

De wondspray of zelfklevende transparante folie moet u laten zitten totdat de wond genezen is (drie tot zes dagen). U kunt met de wondspray en de folie gewoon douchen. De wondspray slijt er vanzelf af. Als er wondvocht onder de folie ontstaat kan de folie er eerder afvallen. Behandel de tatoeagewond dan als volgt:

- 1) Raak de cosmetische tatoeage of permanente make-up zo min mogelijk aan met de handen.
- 2) Was zo mogelijk de wond twee maal per dag met een milde ongeparfumeerde zeep totdat de wond geheel genezen is.
- 3) Dep de wond zo mogelijk na het wassen met een schone tissue voorzichtig droog.
- 4) Smeer de wond desgewenst (met schoon gewassen handen) in met de zalf die u van de behandelaar heeft meegekregen. Gebruik geen andere zalf en laat de zalf ook niet door iemand anders gebruiken.
- 5) Druppel geen wonddesinfectiemiddelen zoals Sterilon[®] of Betadine[®] op de wond.
- 6) Draag geen pleisters of verband over de cosmetische tatoeage of permanente make-up .
- 7) Draag bij een cosmetische tatoeage geen strakke of vuile kleding op de wond.
- 8) Breng in geen geval cosmetica aan op de wond gedurende de genezing.
- 9) Vermijd tijdens het genezingsproces contact met zwembaden (chloorzwembaden, bubbelbaden, natuurlijk zwembaden). Maak tevens geen gebruik van sauna of stoombad.
- 10) Stel de getatoeëerde plek niet bloot aan de zon of zonnebank(ook niet met een zonnebrandmiddel). Gebruik ook na de genezingstijd op de cosmetische tatoeage of permanente make-up altijd een hoge beschermingsfactor tijdens het zonnen.
- 11) Neem bij extreme roodheid, zwelling, bloeding, pussen, kleurverandering van de wond of bij pijn altijd contact op met de huisarts.

¹⁶ De nazorginstructie die u uw cliënten verstrekt moet minimaal bovenstaande informatie bevatten. Aanvullende informatie mag niet misleidend zijn en moet op waarheid berusten.

8.3 INFORMATIE OVER DE RISICO'S VAN COSMETISCHE TATOEAGES EN PERMANENTE MAKE-UP ¹⁷

U bent van plan een cosmetische tatoeage of permanente make-up te laten aanbrengen. De GGD vindt het van belang om u van tevoren te informeren over een aantal mogelijke risico's. Het aanbrengen van een cosmetische tatoeage of permanente make-up is een huiddoorborende handeling. Door een juiste werkwijze en een juist gebruik van de apparatuur moet voorkomen worden dat u besmet wordt met bloedoverdraagbare ziekten, zoals Hepatitis B en C. Daarnaast kunnen door slechte verzorging en onhygiënische behandeling (zowel door uzelf als door de behandelaar) wondinfecties ontstaan die schadelijk zijn en uw cosmetische tatoeage of permanente make-up er niet mooier op maken. **Onder de 16 jaar wordt een cosmetische tatoeage of permanente make-up sterk afgeraden.** Wil je het toch en je bent onder de 16 jaar, dan moet je wettige vertegenwoordiger meekomen naar de studio. Overigens is een tatoeage op de hals, het hoofd en de handen onder de 16 jaar sowieso niet toegestaan. Voordat u een cosmetische tatoeage of permanente make-up laat aanbrengen wordt u gevraagd een toestemmingsformulier (een verklaring) in te vullen. In dit toestemmingsformulier staan o.a. een aantal vragen over uw gezondheid. Het invullen van het toestemmingsformulier is voor uw eigen veiligheid. Bent u onder de 16 jaar dan moet uw wettige vertegenwoordiger het toestemmingsformulier tekenen en zich legitimeren. Het toestemmingsformulier blijft in het bezit van de behandelaar en wordt vertrouwelijk behandeld.

Het aanbrengen van een cosmetische tatoeage of permanente make-up

Tijdens het aanbrengen van een cosmetische tatoeage of permanente make-up worden met kleine naalden inkt- en pigmentstoffen onder de huid aangebracht. Hierdoor ontstaat een voor het leven blijvende vorm of afbeelding. De inkt- en pigmentstoffen moeten aan strenge eisen voldoen. Dit wordt gecontroleerd door de Voedsel en Waren Autoriteit. Voordat de cosmetische tatoeage of permanente make-up wordt aangebracht, wordt de huid schoongemaakt en gedesinfecteerd. Zo nodig wordt de huid geschoren. Dit moet gebeuren met een nieuw wegwerpscheermesje. Het aanbrengen van een cosmetische tatoeage of permanente make-up moet zo hygiënisch mogelijk gebeuren. Dat wil zeggen; de naald die door uw huid gaat, mag niet eerder gebruikt zijn, moet uit een steriele verpakking komen en mag niet met de blote handen worden aangeraakt. De inkt die gebruikt wordt moet eveneens steriel zijn. De inkt die voor u gebruikt wordt zit in kleine inktcups en mag alleen voor u worden gebruikt. Overgebleven inkt wordt weggegooid. Tijdens het aanbrengen van de tatoeage of permanente make-up worden tissues of wattenschijfjes gebruikt. Uiteraard moeten de tissues of wattenschijfjes schoon zijn en direct na gebruik worden weggegooid. De behandelaar draagt tijdens het aanbrengen van uw tatoeage of permanente make-up handschoenen en vervangt deze handschoenen telkens als hij of zij iets anders aanraakt dan het apparaat waarmee u wordt behandeld, een tissue of uw huid. Na afloop wordt de getatoeëerde plek verzorgd.

Het verzorgen van de cosmetische tatoeage of de permanente make-up

Een pas aangebrachte cosmetische tatoeage of permanente make-up is vergelijkbaar met een schaafwond. De wond die door het tatoeëren of aanbrengen van permanente make-up is ontstaan heeft tijd en zorg nodig om te genezen. Met een goede verzorging is de wond na ca. 1 week genezen. U krijgt van de behandelaar mondelinge en schriftelijke instructie mee hoe u de cosmetische tatoeage of permanente make-up moet verzorgen. In de instructie moet o.a. staan dat u bij klachten (hevige roodheid, zwellen, pussen, wondvocht) contact moet opnemen met uw huisarts.

¹⁷ De informatie voor cliënten die u verstrekt moet exact worden overgenomen van bovenstaand schrijven.

Gedurende de genezingstijd raden wij u aan om niet te zwemmen, niet in bad te gaan (douchen mag wel), niet te zonnebaden (ook niet onder de zonnebank) en geen gebruik te maken van de sauna en/of bubbelbad. Gebruik ook na de genezingstijd op uw cosmetische tatoeage of permanente make-up altijd een hoge beschermingsfactor tijdens het zonnen.

Uw gezondheid

Als u lijdt aan één van de onderstaande gezondheidsklachten raadt de GGD u af om een cosmetische tatoeage of permanente make-up te laten aanbrengen.

- diabetes
- hemofilie
- chronische huidziekte
- contactallergie
- immuunstoornis
- hart- en vaatafwijkingen
- bij het gebruik van antistollingsmiddelen
- op plaatsen waar u plastische chirurgie of radiotherapie hebt ondergaan
- op plaatsen waar zich bulten, donkere moedervlekken, zwellingen of andere vormen van irritatie op uw lichaam voordoen

Tijdens het aanbrengen van de tatoeage of permanente make-up mag u niet onder invloed van alcohol of drugs zijn. Ook indien u zwanger bent, wordt het aanbrengen van een cosmetische tatoeage of permanente make-up afgeraden. Zorg dat u goed uitgerust bent, goed hebt gegeten en breng de behandelaar op de hoogte van zaken waarvan u denkt dat deze belangrijk zijn (bijvoorbeeld medicijngebruik, allergieën, overgevoeligheidsreacties, onder behandeling zijn van een dermatoloog e.d).

Richtlijnen

In Nederland geldt een wet die van toepassing is op het aanbrengen van cosmetische tatoeages en permanente make-up. Het Landelijk Centrum Hygiëne en Veiligheid heeft hygiënerichtlijnen opgesteld en de behandelaars zijn verplicht deze richtlijnen na te leven. De GGD en Voedsel en Waren Autoriteit controleren 1 keer per twee jaar of de behandelaars zich houden aan de richtlijnen.

8.4 HANDHYGIENE MEDEWERKERS

De handen zijn een belangrijke potentiële besmettingsweg. De effectiviteit van een goede handhygiëne voor infectiepreventie is wetenschappelijk aangetoond. Handreiniging of -desinfectie wordt beschouwd als de belangrijkste maatregel om het risico van overdracht van micro-organismen van de ene persoon naar een andere of van het ene lichaamsdeel naar het andere te verminderen. Te onderscheiden zijn handreiniging en handdesinfectie. Handreiniging is het verwijderen van vuil en huidvreemde bacteriën op de handen. De handen worden gewassen met water en vloeibare zeep. Handdesinfectie betekent het reduceren van huidvreemde en de huideigen bacteriën die op de handen aanwezig zijn. De handen worden ingewreven met handalcohol. De techniek voor handreiniging en -desinfectie is als volgt:

1) Reiniging of desinfectie

- Wanneer de handen zichtbaar verontreinigd zijn, worden ze altijd gewassen met water en gewone (vloeibare) zeep.
- Wanneer de handen niet zichtbaar verontreinigd zijn kunnen de ze worden gedesinfecteerd in plaats van gewassen. Om een adequaat effect van het desinfectans te bereiken moeten de handen goed droog zijn.
- Handreiniging en handdesinfectie kunnen als gelijkwaardige methoden worden beschouwd.
- De keuze voor reiniging of desinfectie zal dan worden bepaald door de praktische uitvoerbaarheid (aanwezigheid wastafel etc) en de mate van bevuilding van de handen.

2) Keuze handdesinfectans

- Handdesinfectie vindt plaats met handalcohol (op basis van alcohol 70%).
- Handalcohol is de verzamelnaam voor de alcoholpreparaten die gebruikt worden voor handdesinfectie en kan zowel op basis van ethanol als op isopropanol zijn samengesteld. Toevoeging van chloorhexidine of een ander desinfectans levert geen bijdrage aan de onmiddellijk kiemdodende werking die alcoholen reeds uitoefenen, wel leidt dit tot een langer durend effect. Alcohol heeft geen reinigende werking.
- Uit het oogpunt van gebruiksgemak heeft handdesinfectie met handalcohol de voorkeur boven handdesinfectie met desinfecterende zeep. Bovendien treedt de desinfecterende werking van zeep pas na enkele minuten wassen op. In de praktijk is enkele minuten wassen niet haalbaar.

3) Techniek handreiniging

- Open de kraan¹⁸. De temperatuur moet behaaglijk zijn voor de handen en het water moet flink stromen.
- Maak de handen goed nat en voorzie deze vervolgens van een laag vloeibare zeep uit een dispenser¹⁹.
- Wrijf de handen nu vervolgens gedurende 10 seconden goed over elkaar, vingertoppen, duimen en gebieden tussen de vingers en de polsen moeten goed worden ingewreven.

¹⁸ Elleboogkranen moeten met de elleboog worden bediend.

¹⁹ Zeepdispensers mogen omwille van besmetting vanuit het residu nimmer worden bijgevuld. De gehele voorraad fles dient te worden vervangen.

- Spoel de handen goed af.
- Droog de handen goed af met een disposable handdoek, ook de polsen en de huid tussen de vingers goed drogen.
- Sluit de kraan met de elleboog of met de disposable handdoek.
- Werp de gebruikte handdoek in de daarvoor bestemde container.

Belangrijk bij dikwijls handen wassen is het gebruik van een enigszins vette handcrème uit een tube, zodat de handen gaaf blijven ondanks het frequente wassen.

Om de handen goed te kunnen wassen dienen geen belemmeringen zoals ringen, polshorloges, armbanden aanwezig te zijn.

4) Techniek handdesinfectie

- Breng minimaal 3 ml. handalcohol uit de dispenser op de droge handen aan. Het is belangrijk dat voldoende handalcohol wordt gebruikt.
- Wrijf de handen nu gedurende ongeveer 30 seconden zorgvuldig over elkaar tot de handen droog zijn. Ook de vingertoppen, duimen en gebieden tussen de vingers en de polsen moeten grondig met de handalcohol worden ingewreven.

Vaak worden bepaalde delen van de handen vergeten. Veel vergeten delen van de handen zijn de vingertoppen, tussen de vingers, en de duim.

5) Wanneer handreiniging en/of -desinfectie

Handreiniging of -desinfectie vindt altijd plaats:

- na toiletgang;
- na snuiten van de neus;
- na hoesten en niezen;
- voor en na het aanbrengen van de permanente make-up of tatoeage;
- voor en na wondverzorging;
- voor en na het dragen van onderzoekshandschoenen;
- na contact met lichaamsvochten, zoals bloed of contact met de beschadigde huid.

6) Wondjes

- Open wondjes aan de handen of huidbeschadigingen worden afgedekt met een niet vochtdoorlatende pleister. Bovendien worden onderzoekshandschoenen gedragen.

7) Lotions en crèmes

- Lotions en crèmes voor de handen worden gebruikt in kleine tubes of in dispensers met disposable containers, die niet worden nagevuld. Het gebruik van een lotion of crème helpt om uitdrogen van de huid als gevolg van handreiniging of -desinfectie tegen te gaan en wellicht ook om huidontstekingen als gevolg van het dragen van onderzoekshandschoenen te voorkomen.

8) Zeepdispensers

- Zeepdispensers moeten zo geconstrueerd zijn dat bij gebruik de handen de zeep in het reservoir niet kunnen besmetten.
- Zeepdispensers hebben een disposable reservoir dat niet nagevuld wordt en worden bij het vervangen van het reservoir gereinigd.

9) Handalcoholdispensers

- Handalcoholdispensers moeten zo geconstrueerd zijn dat bij gebruik de handen de handalcohol in het reservoir niet kunnen besmetten.
- Handalcoholdispensers hebben een disposable reservoir dat niet nagevuld wordt en worden bij het vervangen van het reservoir gereinigd.

Deze bijlage is voor een groot deel overgenomen uit de richtlijn 'Handhygiëne medewerkers' van de Werkgroep Infectiepreventie.

8.5 REFERENTIELIJST

Onderstaand overzicht geeft weer in welke delen van deze hygiënerichtlijnen artikel 6, eerste lid, van het Warenwetbesluit tatoeëren en piercen wordt afgedekt.

Artikel 6, eerste lid	Te vinden in:
Onderdeel a	Hoofdstukken 2.2.1 t/m 2.2.3, 3.1, 3.2, 3.6, 4.1, 5, 6.1
Onderdeel b	Hoofdstukken 2.1, 2.2.2, 6.1
Onderdeel c	Hoofdstukken 1, 3.1, 4.1, 6.1, 6.2

9 LITERATUUR

Balvers W, Franken F. Steriliseren volgens de norm prEN13060. Amersfoort: Schnabel BV.

Baxter A, Walsh B, Nicolson B. Guidelines for Control of Infection in Special Treatments (Tattooing and Body Piercing) for Health Protection, Revised Version, juni 2002. London.

Belgian Hygiene Quality Label. Code van de goede praktijk voor professionals die piercen en/of tatoeëren, april 2003.

Boonstra A, Worp J. Evaluatierapport Tatoe- en piercingstudio's Amsterdam. Amsterdam: Afdeling Hygiëne & Preventie GG&GD Amsterdam; september 1999.

Bruijn A de, Drongelen A, Wassenaar C. De Europese norm voor kleine stoomsterilisatoren; wat heeft u er aan? Tijdschrift voor Hygiëne en InfectiePreventie 2000, 5: 125-130.

Daha T. Desinfectantia en de wet. Tijdschrift voor Hygiëne en InfectiePreventie 2004, 5: 130.

Hoofdbedrijfschap Ambachten. Code van de schoonheidsspecialist, Hygiëne, Arbeidsomstandigheden en Milieu. Versiecode 02-2003-01. Zoetermeer: 2003.

Inspectie voor de Gezondheidszorg. Gebruik van pijnstilling bij cosmetische behandeling, 18 mei 2004. Den Haag.

Janssen PJCM, Baars AJ. Oriënterende evaluatie Gezondheidsrisico Metalen in Tatoeages, RIVM rapport 320105 001. Den Haag: Voedsel- en Waren Autoriteit; september 2003.

Kuile B ter. Verontreiniging van tatoeagevloeistof. Infectieziekten Bulletin 2004, jaargang 15, nr. 8: 295-296.

Kunst WI. Infectiepreventie in piercing en tattooshops. Maastricht. Universiteit Maastricht; 2003.

Nishioka S de A, Gyorkos TW. Tattoos as Risk Factors for Transfusion-Transmitted Diseases. International Journal of Infectious Diseases 2001, 5: 27-34.

Poel P van de. Latexvrije onderzoekshandschoenen, de hygiënist als projectleider. Tijdschrift voor Hygiëne en InfectiePreventie 2005, 1: 3-6.

Reus HR, Buuren RD van. Kleurstoffen voor Tatoeage en Permanente Make-Up. Een oriënterend onderzoek naar: chemische en microbiologische samenstelling en wetgeving, rapportnummer ND COS 012. Groningen: Keuringsdienst van Waren Noord; november 2001.

Reus HR, Buuren RD van. Wie mooi wil zijn... Onderzoek naar de microbiologische risico's van tatoeages en permanente make up. Infectieziekten Bulletin 2002, jaargang 13, nr. 8: 309-310.

Reus HR,. Oriënterend onderzoek naar het gebruik van desinfectiemiddelen in tattoo- en piercingstudio's, rapportnummer ND BIO 001/01. Groningen: Keuringsdienst van Waren Noord; november 2001.

Werkgroep Infectie Preventie. Accidenteel bloedcontact. Leiden: Stichting Werkgroep Infectie Preventie; Januari 2002.

Werkgroep Infectie Preventie. Richtlijn 1, Algemene voorzorgmaatregelen. Leiden: Stichting Werkgroep Infectie Preventie; Oktober 1999.

Werkgroep Infectie Preventie. Richtlijn 37a, Linnengoed. Leiden: Stichting Werkgroep Infectie Preventie; April 2002.

Werkgroep Infectie Preventie. Richtlijn 3b, Reiniging, desinfectie en sterilisatie. Leiden: Stichting Werkgroep Infectie Preventie; Mei 2002.

Werkgroep Infectie Preventie. Richtlijn 40a, Transport en verwerking gebruikt instrumentarium op afdelingen en ultrasone reiniging. Leiden: Stichting Werkgroep Infectie Preventie; Maart 1999.

Werkgroep Infectie Preventie. Richtlijn 6b, Reiniging en desinfectie van ruimten, meubilair en voorwerpen. Leiden: Stichting Werkgroep Infectie Preventie; Juni 2000.

Werkgroep Infectie Preventie. Richtlijn Ultrasone reiniging. Leiden: Stichting Werkgroep Infectie Preventie; December 2003.

Werkgroep Infectie Preventie. Richtlijn Handhygiëne Medewerkers. Leiden: Stichting Werkgroep Infectie Preventie; December 2003.

Worp J, Boonstra A. Hygiënerichtlijnen voor tatoeëren en permanent make-up. 8^e herziene druk. Amsterdam: Afdeling Hygiëne & Preventie GG&GD Amsterdam; 2003.